NICOLAE FELECAN, *Lingvistică şi filologie română*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Colecţia UNIVERSITAS, 2020, 366 p.

Lingvistică şi filologie română este ultima carte publicată de Nicolae Felecan, regretatul profesor al universităţii băimărene, reunind, după cum precizează însuşi autorul în *Cuvânt-înainte*: „studii şi articole apărute între anii 2010 şi 2020 în revistele de specialitate din ţară şi din străinătate, în volume omagiale, care, de regulă, au o circulaţie restrânsă, precum şi articole redactate cu diverse ocazii, dar care au rămas inedite. Faţă de versiunile iniţiale, unele materiale au fost supuse revizuirii sub aspect formal ori îmbogăţite cu date noi" (p. 9).

Volumul se încadrează în paradigma *filologiei tradiţionale*, perspectiva teoretică este cea a *istoriei limbii române*. Tematica variată se regăseşte în organizarea textului care, deşi subîmpărţit în şase părţi (definite pe criterii precum *compartimente ale limbii*, *subdomenii de cercetare lingvistică*, *istoria externă a limbii*, respectiv: *Gramatică*, *Dialectologie*, *Onomastică*, *Varia*, *Lingvişti şi filologi*, *Cărţi şi oameni*), se remarcă prin unitatea, bazată pe crezul autorului, care străbate, ca o linie directoare, întregul volum, şi anume „că între latină şi română n-a existat niciodată o perioadă de «tranziţie», ci doar una de continuitate..." (p. 9).

Prima secţiune este dedicată unor probleme de *gramatică istorică*, aşa cum sunt acestea fundamentate de iluştri înaintaşi ai domeniului.

Este tratată, mai întâi, „Arta expunerii faptelor de limbă la Sextil Puşcariu, din lucrarea *Limba română I. Privire generală*, 1976 (1940[1])". Nicolae Felecan pune în evidenţă, în acest prim articol al volumului, următoarele idei fundamentale, care circumscriu trăsăturile programatice ale stilului puşcarian:

– „Datoria lingvistului este să-i apropie din nou [pe oamenii de cultură, de limbă], printr-o prezentare plăcută şi limpede" (Puşcariu 1976: 9);

– „Orice afirmaţie trebuie lămurită printr-o bogată şi sugestivă exemplificare, chiar cu riscul de a îneca uneori expunerea în exemple (v. întrebuinţarea hărţilor *Atlasului lingvistic român* şi punerea în concordanţă a graiului individual cu limba colectivităţii)" (Puşcariu 1976: 10);

– „Scriind această carte, unică în literatura de specialitate românească, dascălul clujean mărturiseşte că «ţinând seama de ceea ce e general lingvistic, am căutat să scot totdeauna în relief *specificul* românesc, să arăt mai ales ceea ce e caracteristic în sistemul fonetic, morfologic şi sintactic al limbii noastre»" (Puşcariu 1976: 11), aceasta fiind concepută ca „limba tuturor românilor, din toate regiunile locuite de români şi vorbită de toate păturile sociale (asemenea limbii latine comune)" (Puşcariu 1976: 19).

Secţiunea în discuţie continuă cu alte două articole care întregesc concepţia, foarte actuală, despre lingvistica istorică a profesorului Felecan; cel dintâi este dedicat *elementelor latine* din lexicul năsăudean, introduse în limbă prin corifeii Şcolii Ardelene, alăturate vocabularului impregnat de termeni locali şi populari ai fostului district grăniceresc (selectate din lucrările publicate în prima jumătate a secolului al XX-lea în revista „Arhiva Someşană" (1924-1940, nr. 1-28); al doilea este dedicat textelor sacre, *fundament al corpusului lingvistic* al culturii române, atât de preţuit şi utilizat de lingvistica modernă actuală, în care *componenta „diacronică"* este renăscută în aprecierea motivaţiei schimbărilor lingvistice. De aceea, autorul pledează pentru actualizarea, în plan formal (gramatical şi lexical), a textelor în discuţie, în vederea abordării lor corecte, unitare şi eficiente.

Un domeniu predilect din activitatea profesorului băimărean îl constituie *dialectologia*, căruia i se alătură şi *onomastica*.

Prin întreaga sa existenţă şi activitate, Nicolae Felecan a fost strâns legat de *mediul maramureşean*. Bun cunoscător al „arealului clar conturat geografic, perceput ca una din zonele (românești) cele mai conservatoare din punct de vedere etnografic," autorul simte nevoia să întregească această trăsătură şi cu argumente din plan lingvistic, „încercând să aducă precizări privind

BDD-R273 © 2021 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:42 UTC)

dispunerea unor particularităţi reliefate pentru zona Maramureşului, pe baza materialului oferit de ALRR Maramureş, care evidenţiază faptul că o importanţă mare în ordonarea fenomenelor lingvistice o au văile râurilor şi ale afluenţilor lor, ce străbat Maramureşul din direcţia sud-est spre nord-vest: Mara, Iza şi Vişeul, de-a lungul cărora se află şi principalele şosele" (p. 49). Sunt reliefate legăturile dintre observaţiile făcute până la acel moment de lingvişti şi câteva aspecte privind întrepătrunderile dintre ariile astfel delimitate (p. 50-54). Concluziile autorului sunt pertinente: „Ţinând seama de faptele prezentate, înclinăm să credem că Maramureşul este mai degrabă un „grai", cu particularităţi în toate compartimentele limbii, întocmai ca şi Oaşul, şi nu un subdialect" (p. 55). Argumentele din planul teoretic al textului sunt completate cu cartografierea particularităţilor pe hărţile ALRR Maramureş.

Aceste noi precizări ale lui Nicolae Felecan privind statutul graiului maramureşean între graiurile dacoromâne sunt completate cu unele comentarii făcute pe marginea aceluiaşi subiect de Ion Coteanu (*Elemente de dialectologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961). În esenţă, autorul băimărean consideră demn de reţinut din cartea citată faptul că: „În Ardeal însă, locuitorii din Ţara Oaşului, Ţara Moţilor şi din Maramureş, fiind mai izolaţi unii faţă de alţii din cauză că «ţările» lor sunt înconjurate de munţi, au ajuns să aibă graiuri mai distincte" (Coteanu 1961: 20).

Nu putem omite articolul *Aspecte ale graiului din satul Caila, jud. Bistriţa-Năsăud*, un model de studiu dedicat unui idiom local (la nivel lexical), vorbit într-o singură localitate dintr-o zonă din nord-estul Ardealului. Ideea de la care pleacă autorul este aceea că „şi în cele mai mici şi nesemnificative arii lingvistice există particularităţi şi aspecte încă necunoscute" (66). Foarte bine documentat (pe bază de dicţionare şi articole din domeniu), textul în discuţie prezintă o listă de cuvinte de diverse origini care circulă în zona investigată, corect clasificate, însoţită de comentarii subtile, utile unor studii comparative din sfera vocabularului graiurilor ardeleneşti. Elementelor lexicale din acest studiu li se dedică articolul următor din carte: *Expresiile din domeniul păstoritului existente în Munţii Rodnei*.

Decan al *Centrului de onomastică* din Baia Mare, Nicolae Felecan excelează în domeniul căruia şi-a dedicat cu devoţiune ultimele decenii ale existenţei sale: *onomastica*. În acest sens, secţiunea de onomastică a cărţii de faţă se remarcă prin modul riguros de organizare, evoluând de la prezentarea teoretică a noţiunilor fundamentale ale sistemului antroponimic – *nume, supranume, poreclă*, efectuată pe baza a numeroase exemple din corpusul alcătuit în acest scop – până la studii cu caracter aplicativ, între care menţionăm articolul *Dinamica numelor de botez reflectată în antroponimia municipiului Baia Mare*, p.157-178. Autorul nu se mulţumeşte cu o simplă trecere în revistă a lucrărilor anterioare, legate de *nume*/ *supranume*/ *poreclă*, ci analizează cu perspicacitate şi în profunzime modul şi circumstanţele în care se realizează dinamica numelor de botez, reflectată în antroponimia municipiului Baia Mare, prin documentarea exhaustivă, bazată pe lucrări recente, cu viziune modernă asupra fenomenelor (vezi, de exemplu, articolele *Oiconime «decretate»*. *Aspecte sociolingvistice* sau *Antroponimia, indice al multiculturalismului. Studiu de caz: Gimnaziul latino-catolic din Bistriţa 1729-1779*).

Sub titulatura *Varia* sunt prezentate şi analizate, din perspectivă lingvistică şi stilistică, o serie de discursuri de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918, „care scot în lumină temeiurile Marii Uniri şi concepţia oratorică a celor care au vorbit în faţa mulţimilor adunate la eveniment" (p. 211). Sunt comentate „rostirile" unor făuritori ai României Mari precum George Pop de Băseşti, Iuliu Hossu, Iuliu Maniu, Vasile Goldiş, menite să ilustreze un obiectiv pe care însuşi Nicolae Felecan îl afirmă: „Facem acest demers, în primul rând, din dorinţa de a cinsti personalităţile angajate în lupta pentru libertate şi unitate a neamului românesc, dar şi de a proba cu fapte lingvistice în primul rând pe oratorul care a rostit Rezoluţia de Unire" (George Pop de Băseşti). Acesta din urmă, în calitate de preşedinte al Marelui Sfat Naţional, deschide şedinţa de la 1 Decembrie 1918 cu un discurs scurt, concis, mizând pe câteva componente esenţiale: „zdrobirea lanţurilor robiei noastre sufleteşti, aici, pe pământul stropit cu sângele martirilor Horia şi Cloşca" (p. 213).

Ecoul Marii Uniri în spiritualitatea românească de-a lungul timpului şi mai ales acela din anii împlinirii unui secol de la marele eveniment este un subiect pe care Nicolae Felecan îl abordează cu patriotism şi smerenie. Se împletesc, în această secţiune, manifestări ale ideilor de întregire a neamului (vezi lupta corifeilor Şcolii Ardelene: Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Şincai, Ion

BDD-R273 © 2021 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:42 UTC)

Budai-Deleanu pentru emanciparea românilor prin limbă şi cultură). Profesorul conchide, privind meritele celor mai sus-amintiţi: „Ca urmare, întreaga lor activitate, ideile cu care au însufleţit masele de români în deşteptarea conştiinţei naţionale pot fi socotite drept geniu a ceea ce înseamnă Şcoala Ardeleană” (p. 235).

Ultimele două secţiuni reunesc, într-o viziune larg-umanistă, texte dedicate unor *Lingvişti şi filologi* (p. 247–294) de elită ai culturii române (mulţi rămaşi doar în amintire) şi recenzii dedicate unor cărţi de mare valoare ale unor iluştri „oameni”, demne şi demni de luat în seamă (p. 295–333).

Se remarcă, acum, după trecerea sa în nefiinţă, caracteristicile de om deosebit, blând, discret şi elegant şi de dascăl cu vocaţie ale lui Nicolae Felecan, prin modul în care prezintă trăsăturile sufleteşti şi intelectuale ale confraţilor săi întru neam şi profesie; cu fine trăsături de condei şi reliefări plastice, exprimă stima şi admiraţia faţă de înaintaşi, faţă de profesorii săi, ataşamentul faţă de colegi şi prieteni şi, uneori, prezintă, cu subtile accente critice, aspecte mai puţin reuşite. Autorul elogiază personalităţi precum „Nicolae Drăganu, o conştiinţă şi un caracter”, un demn urmaş al Şcolii Ardelene (p. 249), „G. I. Tohăneanu, „surugiu la cuvinte” (p. 257), „Teofil Teaha. Omul”: „o fiinţă complexă, înzestrată de Dumnezeu cu multe haruri, între care inteligenţă, conştiinciozitate, generozitate, modestie, bună dispoziţie, caracter şi corectitudine. Şi în plan ştiinţific, era un model de meticulozitate, de dăruire, mai ales în cercetarea faptelor de limbă, spre care s-a aplecat de la începutul activităţii sale” (p. 261). Nicolae Felecan aduce un omagiu profesorilor săi, între care Petru Creţia ocupă un loc aparte ca „personalitate complexă, profesor universitar, poet, prozator, eseist, editor, traducător, iar după 1989, foarte implicat şi în viaţa civică” (p. 268). Apoi, autorul nu omite să amintească pe unii dintre dascălii băimăreni care au dus faima locului pe alte meleaguri, prin meritele lor deosebite, lăsând o preţioasă moştenire culturală generaţiilor viitoare.

În ultima parte a cărţii, profesorul Felecan recomandă colegilor şi învăţăceilor săi, prin recenzii riguros întocmite, opere de lingvistică şi filologie, indispensabile specialiştilor în domeniu. Reţinem, în mod special, lucrarea apărută la Editura Vremea din Bucureşti, semnată de Cristian Bădiliţă şi Laura Stanciu, *Geniul greco-catolic românesc*, cu o prefaţă de Ioan-Aurel Pop, care „se doreşte un omagiu adus acestei Biserici cu rol esenţial în europenizarea României, [...] prima instituţie românească de peste munţi, care a lansat *acum peste trei sute de ani*, «proiectul de ţară» valabil şi astăzi: *occidentalizarea*, la nivel de civilizaţie, cultură şi spiritualitate” (p. 327).

Lectura volumului de faţă permite formularea unor aprecieri referitoare la calitatea şi utilitatea cercetării întreprinse de autor, dintre care enunţăm doar câteva.

Titlul (foarte general) şi subtitlul cărţii sunt generoase şi acoperă din plin aşteptările cititorului referitoare la diversitatea subiectelor abordate.

Pe *palierul documentării* şi pe cel *al stabilirii corpusului*, textul este extrem de bogat în informaţii: teoretice (vezi bibliografia extinsă, variată tematic şi foarte actuală), empirice (vezi materialul exemplificator bine ales, adecvat tiparelor comportamentale riguros stabilite pentru descrierea fenomenelor investigate), informaţii care fac din lucrarea în discuţie o contribuţie de referinţă pentru relaţiile dintre filologia română, cea balcanică şi cea a romanică.

Cercetarea realizată de Nicolae Felecan, din păcate „ultima, dar nu cea din urmă”, este o contribuţie valoroasă, nu numai pentru domeniul filologiei istorice, ci şi pentru *acela al lingvisticii interculturale*. Un merit deosebit al autorului este adoptarea unei poziţii foarte actuale, specifice cercetării postmoderne, conform căreia formaţiunile analizate reprezintă *realizări*, *în plan diacronic*, *ale unui continuum semantic*.

Cartea de faţă se impune ca o realizare serioasă, de mare actualitate, în care orice om de cultură poate găsi aspecte interesante şi instructive. Autorul lasă în urmă, în afară de regretele despărţirii de părintele, omul, colegul Felecan, şi documente scrise, de neşters, pentru istoria culturii române.

IOANA MICU
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord Baia Mare
b.ioana22@yahoo.com

BDD-R273 © 2021 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:42 UTC)